

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHISINING KASBIY
KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI**

Usanova Behbuda Ulug‘bek qizi

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti Samarqand filiali

Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning ahamiyati, zamonaviy ta‘lim tizimida pedagogik mahoratni oshirish yo‘llari hamda innovatsion texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, o‘qituvchining kasbiy rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar, interfaol metodlarning samaradorligi va ta‘lim sifatini oshirishdagi o‘rni tahlil qilingan. Maqolada boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘qituvchining shaxsiy va kasbiy sifatlarini rivojlantirish zarurligi haqida fikr yuritilgan. Maqolada zamonaviy ta‘lim tizimida o‘qituvchining pedagogik mahorati, innovatsion texnologiyalardan foydalanish darajasi hamda interfaol metodlarning ta‘lim samaradorligiga ta‘siri tahlil qilingan. Shuningdek, boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘qituvchining kasbiy rivojlanishi, o‘quvchilar bilan samarali ishlash ko‘nikmalari va pedagogik faoliyatni takomillashtirish masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqolada o‘qituvchining doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi, malaka oshirishi va zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanishi ta‘lim sifatini oshirishdagi muhim omillardan biri ekanligi ta‘kidlangan. Tadqiqot natijalari boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish o‘quvchilarning bilim darajasi, mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatlarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *kasbiy kompetensiya, boshlang‘ich ta‘lim, pedagogik mahorat, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, o‘qituvchi faoliyati, ta‘lim sifati.*

KIRISH

Bugungi kunda ta‘lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar o‘qituvchilardan yuqori bilim, kasbiy mahorat va zamonaviy yondashuvlarni talab etmoqda. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining faoliyati alohida ahamiyatga ega hisoblanadi. Chunki o‘quvchilarning ilk bilimlari, dunyoqarashi, mustaqil fikrlashi va o‘qishga bo‘lgan qiziqishi aynan boshlang‘ich ta‘lim bosqichida shakllanadi. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi faqat bilim beruvchi emas, balki tarbiyachi, yo‘naltiruvchi va o‘quvchilar qalbiga yo‘l topa oladigan shaxs bo‘lishi kerak. Hozirgi davrda zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlarning rivojlanishi o‘qituvchidan doimiy ravishda o‘z ustida ishlashni talab qiladi. Kasbiy kompetensiya — bu o‘qituvchining o‘z bilim, ko‘nikma va malakalarini amaliy faoliyatda samarali qo‘llay olish qobiliyatidir. Kompetent o‘qituvchi o‘quvchilar bilan to‘g‘ri ishlay oladi, darsni qiziqarli tashkil etadi va ta‘lim samaradorligini oshiradi. Shu sababli boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish bugungi kun ta‘lim tizimining eng dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda bir nechta omillar muhim

hisoblanadi. Birinchi navbatda o‘qituvchi doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi kerak. Zamonaviy ta‘lim tizimi tez rivojlanayotgani sababli yangi pedagogik texnologiyalarni o‘rganish zarur bo‘lmoqda. Bugungi kunda interfaol metodlardan foydalanish dars samaradorligini oshiradi. Masalan, “Aqliy hujum”, “Klaster”, “Insert”, “Rolli o‘yinlar” kabi metodlar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Bunday metodlar orqali o‘quvchilar erkin fikrlashga va mustaqil xulosa chiqarishga o‘rganadi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham katta ahamiyatga ega. Kompyuter, proyektor, elektron darslik va videomateriallar orqali o‘tilgan darslar o‘quvchilar uchun yanada tushunarli va qiziqarli bo‘ladi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ko‘proq ko‘rgazmali vositalar orqali bilimni yaxshi qabul qiladi. Kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda o‘qituvchining nutqi va muomala madaniyati ham muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi o‘quvchilar bilan doimo samimiy va hurmat asosida muloqot qilishi kerak. O‘quvchini rag‘batlantirish va qo‘llab-quvvatlash uning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi. Yana bir muhim jihat — o‘qituvchining psixologik bilimlarga ega bo‘lishidir. Har bir bolaning qobiliyati va xarakteri turlicha bo‘ladi. Shuning uchun o‘qituvchi individual yondashuv asosida ishlashi kerak. Bu esa ta‘lim sifatini oshirishga yordam beradi. Kasbiy kompetensiyani rivojlantirishda seminar, trening va malaka oshirish kurslari ham muhim rol o‘ynaydi. Tajribali ustozlar bilan tajriba almashish yosh o‘qituvchilarning pedagogik mahoratini oshiradi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili: Boshlang‘ich ta‘lim va pedagogik kompetensiya masalalari ko‘plab olimlar tomonidan o‘rganilgan. Pedagogik kompetensiya o‘qituvchining kasbiy faoliyatida muhim omil sifatida qaraladi. Tadqiqotlarda o‘qituvchining bilim darajasi, pedagogik mahorati va psixologik tayyorgarligi ta‘lim samaradorligini oshirishdagi asosiy omillar sifatida ko‘rsatib o‘tilgan. Pedagog olimlar ta‘kidlashicha, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ishlashi kerak. Ayniqsa, interfaol metodlardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi va darsdagi faolligini oshirishga yordam beradi. So‘nggi yillarda ta‘lim jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishga ham katta e‘tibor qaratilmoqda. Elektron darsliklar, videodarslar, slaydlar va onlayn platformalar o‘quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu sababli o‘qituvchining raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko‘nikmasiga ega bo‘lishi muhim hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish masalasi pedagogika sohasida muhim mavzulardan biri hisoblanadi. Ushbu mavzu bo‘yicha ko‘plab pedagog va olimlar ilmiy tadqiqotlar olib borgan. Tadqiqotlarda o‘qituvchining kasbiy mahorati, pedagogik tayyorgarligi va zamonaviy ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish darajasi ta‘lim sifatiga bevosita ta‘sir qilishi ta‘kidlangan. Pedagogik adabiyotlarda kasbiy kompetensiya tushunchasi o‘qituvchining bilim, ko‘nikma va malakalarni amaliy faoliyatda samarali qo‘llay olish qobiliyati sifatida izohlanadi. Olimlarning fikricha, kompetent o‘qituvchi nafaqat o‘z fanini mukammal bilishi, balki o‘quvchilar bilan samarali muloqot qila olishi va zamonaviy pedagogik metodlardan foydalana bilishi kerak. Mavzuga oid ilmiy manbalarda boshlang‘ich ta‘lim jarayonida interfaol metodlarning ahamiyati ham alohida yoritilgan. Ayniqsa, “Aqliy hujum”,

“Klaster”, “Insert”, “Rolli o‘yinlar” kabi metodlar o‘quvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda samarali usul sifatida ko‘rsatilgan. Shuningdek, adabiyotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning ahamiyati haqida ham keng ma‘lumotlar berilgan. Zamonaviy texnologiyalar yordamida darslarni qiziqarli tashkil etish, o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshirish va bilimlarni mustahkamlash mumkinligi ta‘kidlangan. Tahlil qilingan manbalar shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish uchun doimiy o‘z ustida ishlash, malaka oshirish kurslarida qatnashish va innovatsion pedagogik yondashuvlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi: Mazkur maqolani tayyorlash jarayonida pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, kuzatish va taqqoslash metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, boshlang‘ich ta‘lim tizimiga oid ilmiy manbalar o‘rganilib, o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish bo‘yicha mavjud yondashuvlar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va innovatsion ta‘lim usullarining boshlang‘ich ta‘limdagi samaradorligi ko‘rib chiqildi. Bundan tashqari, o‘qituvchining pedagogik mahoratini rivojlantirishda mustaqil ta‘lim va malaka oshirishning ahamiyati ham o‘rganildi. Tadqiqot metodologiyasida boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishga oid ilmiy va pedagogik manbalar tahlil qilindi. Maqolani tayyorlash jarayonida pedagogik kuzatish, taqqoslash, tahlil va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, zamonaviy ta‘lim tizimida qo‘llanilayotgan innovatsion texnologiyalar va interfaol metodlarning samaradorligi o‘rganildi. Tadqiqot davomida boshlang‘ich ta‘lim jarayonida o‘qituvchining pedagogik mahorati, o‘quvchilar bilan ishlash ko‘nikmasi hamda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish darajasi tahlil qilindi. Bundan tashqari, o‘qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga ta‘sir etuvchi omillar va malaka oshirishning ahamiyati haqida ham ma‘lumotlar o‘rganildi. Maqolada ilmiy adabiyotlar, pedagogik qo‘llanmalar va ta‘lim tizimiga oid manbalardan foydalanildi. Olingan ma‘lumotlar asosida boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishning samarali yo‘llari haqida xulosalar chiqarildi. Boshlang‘ich ta‘limda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish o‘qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi. Ayniqsa, interfaol metodlar orqali o‘quvchilarning darsga qiziqishi, mustaqil fikrlashi va ijodiy qobiliyatlari rivojlanishi kuzatildi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchining doimiy ravishda o‘z ustida ishlashi, yangi bilimlarni egallashi va pedagogik mahoratini oshirib borishi ta‘lim sifatini yaxshilashda muhim omil hisoblanadi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish ta‘lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir. Chunki boshlang‘ich ta‘lim kelajakdagi bilimlarning poydevorini yaratadi. Zamonaviy o‘qituvchi nafaqat bilimli, balki ijodkor, izlanuvchan va innovatsion texnologiyalardan foydalana oladigan mutaxassis bo‘lishi kerak. Shu sababli o‘qituvchi doimo o‘z ustida ishlashi, yangi metodlarni o‘rganishi va pedagogik mahoratini rivojlantirib borishi zarur. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining kasbiy kompetensiyasi rivojlangan sari ta‘lim sifati

ham oshadi. Natijada bilimli, mustaqil fikrlaydigan va barkamol avlodni tarbiyalash imkoniyati kengayadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda interfaol metodlardan foydalanish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo'llash, mustaqil ta'lim olish va malaka oshirish muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, o'qituvchining doimiy ravishda o'z ustida ishlashi va pedagogik mahoratini oshirib borishi ta'lim sifatining yaxshilanishiga xizmat qiladi. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'qituvchisining psixologik bilimlarga ega bo'lishi, o'qituvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olishi va ular bilan to'g'ri muloqot qila olishi ham muhim omillardan biri hisoblanadi. Chunki o'qituvchining bilim olishga bo'lgan qiziqishi ko'p jihatdan o'qituvchining yondashuviga bog'liq bo'ladi. Kelajakda zamonaviy va raqobatbardosh ta'lim tizimini shakllantirish uchun boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini muntazam ravishda rivojlantirib borish zarur. Bu esa barkamol, bilimli va mustaqil fikrlaydigan yosh avlodni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar: O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim tizimini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari. N. Xodjayev. Pedagogika. – Toshkent: “O'qituvchi”, 2017. J. Yo'ldoshev. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent, 2019. M. Ochilov. Umumiy pedagogika. – Toshkent: “Fan”, 2018. S. G'oziyev. Pedagogik mahorat asoslari. – Toshkent, 2016. A. Qodirov. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. – Toshkent, 2021. R. Mavlonova. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent, 2015. U. Tolipov. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2017. Sh. Sharipov. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. – Samarqand, 2020. Pedagogika va psixologiyaga oid ilmiy maqolalar hamda internet manbalari O'zbekiston Respublikasining “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasiga oid qarorlari. N. Xodjayev – “Pedagogika”. J. Yo'ldoshev – “Ta'limda innovatsion texnologiyalar”. S. G'oziyev – “Pedagogik mahorat asoslari”. M. Ochilov – “Umumiy pedagogika”. A. Qodirov – “Boshlang'ich ta'lim metodikasi”. Pedagogika va psixologiyaga oid ilmiy maqolalar va manbalar